

УДК 619:614.23:636 (045)

Тарас ЦАРЕНКО, канд. вет. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

taras.m.tsarenko@gmail.com

КОНЦЕПЦІЯ «ЄДИНЕ ЗДОРОВ'Я» ТА ПРОБЛЕМА ЗООНОЗІВ, ОСВІТНІЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Загрози ветеринарному благополуччю та громадському здоров'ю з боку зоонозів є актуальним питанням для ветеринарної медицини, сектора охорони здоров'я та багатьох фахівців з різних дотичних галузей державного управління. Постійні контакти між людьми, тваринами та навколишнім середовищем, які є частиною особистого й професійного життя людей у всьому світі, вимагають підтримувати увагу до зоонозних хвороб як постійної загрози для здоров'я людей. Водночас господарська діяльність людини, масштабування виробництва продуктів харчування тваринного походження створює ризики швидкого поширення харчових зоонозів із продуктами тваринництва у разі спалахів хвороб у популяції сільськогосподарських тварин. Постійної уваги потребують бактеріальні і вірусні хвороби тварин, зокрема сибірка, туберкульоз, бруцельоз, виокопатогенний пташиний грип, сказ тощо, контроль над якими великою мірою покладається на ветеринарний сектор. Окрім інфекційних хвороб значну загрозу несуть і зоонози паразитарного походження.

Подальше вторгнення людей у дику природу з метою розширення територій для господарської діяльності, прокладання нових транспортних шляхів через території проживання диких тварин, а нині, бойові дії та перебування надзвичайно великої кількості людей у тривалому тісному контакті із природним середовищем у екстремальних умовах війни створюють загрози прояву емерджентних та ре-емерджентних і забутих (знехтуваних) зоонозів, зокрема природно-осередкових для території України.

Важливим чинником зростання загрози поширення зоонозних хвороб на раніше благополучні території є зміна клімату, спричинена тенденціями до глобального потепління. Розширення ареалу виживання і розмноження специфічних векторів створює умови закріплення на раніше благополучних територіях нових зоонозів, які раніше вважалися екзотичними. Цьому також сприяє інтенсивна транскордонна торгівля живими тваринами, продуктами тваринного походження та інтенсивний рух великої кількості людей, які подорожують з туристичною метою різними регіонами світу.

Пандемія COVID-19, спричинена зоонозним коронавірусом SARS-Cov-2, останніми роками та теперішнє зростання захворюваності людей на Віспу Мавп в різних країнах світу свідчать про підвищену

небезпеку пандемічного поширення зоонозних збудників у глобалізованому світі. Наступною загрозою після пандемії COVID-19 виявилася загроза виникнення вторинних природних осередків цієї хвороби серед сільськогосподарських тварин та у дикій природі, зокрема спалахи на хутових підприємствах з вирощування норки у Європі та виявлення стійкої циркуляції вірусу у популяції американського білохвостого оленя в США.

До спільних загроз, протидія яким вимагає ефективної міжсекторальної взаємодії, варто віднести поширення антибіотикорезистентних штамів мікроорганізмів. Останнім часом з боку держави зроблені суттєві кроки з організації протидії нераціональному використанню антибіотиків, зокрема, прийнято низку нормативних документів з регулювання обігу антибіотиків, але необхідно подовжувати роз'яснювальну роботу з цієї проблеми серед приватних ветеринарних лікарів, власників тварин та фахівців сільськогосподарських підприємств.

Зоонози природного та сільськогосподарського походження, поширення бактерій стійких до антимікробних препаратів можуть чинити серйозний негативний вплив на здоров'я людей і тварин та негативно відобразитися на економіці країни. Нині для вирішення проблеми зоонозів пропонується застосовувати підхід на основі концепції «Єдине здоров'я», яка знайшла визнання та підтримку, зокрема на рівні ведучих міжнародних організацій (ВООЗ, ФАО, МЕБ, ЮНЕП) та фінансових установ (Світовий банк).

Ідея не розділяти здоров'я людей і тварин, розглядати ці питання комплексно (висловлював ще наприкінці 19 століття Рудольф Вірховий), отримала свій розвиток через створення взаємодії установ ветеринарної медицини та громадського здоров'я, починаючи зі середини 20 століття, поширення ідеї Келвіна Швабе «Єдина медицина» на початку 2000 років, Манхетенських принципів концепції «Одне здоров'я, один світ™» 2004 року. Починаючи з 2010 року, остаточно набула сучасного вигляду концепція «Єдине здоров'я» («One Health» concept), основою якої є побудова ефективної міжсекторальної взаємодії на міжнародному, національному, регіональному та локальному рівнях, що є ключем до подолання проблеми зоонозів та забезпечення сталого благополуччя у широкому розумінні. Інструментами взаємодії згідно з концепцією «Єдине здоров'я» є координація, комунікація, співробітництво та розбудова спроможностей, зокрема за рахунок спільного використання потужностей кожного із секторів.

Для ефективної роботи фахівців державної та приватної ветеринарної медицини на засадах концепції «Єдине здоров'я» наразі доцільним є широке висвітлення принципів та механізмів міжсекторальної взаємодії під час підвищення кваліфікації фахівців ветеринарної медицини та впровадження

відповідних тем у навчальні плани для студентів ветеринарних факультетів.

У навчальному плані факультету ветеринарної медицини Білоцерківського національного аграрного університету для студентів 5 курсу присутня обов'язкова дисципліна Зоонози і концепція «Єдине здоров'я», обсяг 120 годин (4 кредити ECTS). Протягом вивчення дисципліни студенти здобувають знання про сучасні аспекти концепції «Єдине здоров'я», шляхи організації ефективної міжсекторальної взаємодії та роль і місце фахівців ветеринарної медицини у цьому процесі. Протягом вивчення дисципліни студенти, на основі раніше отриманих під час вивчення відповідних дисциплін знань про основні зоонозні хвороби інфекційного, паразитарного та харчового походження, вивчають зоонозні аспекти хвороб та нові зоонози, які загрожують нині або потенційно можуть загрожувати ветеринарному благополуччю й громадському здоров'ю на території України. Дисципліна складається з модулів: «Бактеріальні зоонози», «Вірусні зоонози», «Паразитарні зоонози», «Харчові зоонози». Характерною особливістю викладання цієї дисципліни є те, що до викладання окремих модулів залучені викладачі відповідних кафедр. Такий розподіл дає змогу забезпечити принцип студентоцентричності та створити для студента найкращі умови для засвоєння знань з дисципліни. Для студента курс є цілісним та комплексним, протягом курсу студент вивчає актуальні зоонозні хвороби різного походження, спираючись на спільну схему вивчення й концепцію навчальної дисципліни.

Висновок

Отже, впровадження дисципліни «Зоонози» і концепції «Єдине здоров'я» у навчальний план дозволяє випускнику факультету ветеринарної медицини володіти компетентностями, необхідними для роботи у ситуації міжсекторальної взаємодії та знаннями про існуючі і потенційні зоонозні загрози, що забезпечить ефективну міжсекторальну комунікацію.

Список бібліографічних посилань

1. Межотраслевой подход «Единое Здоровье»: трехстороннее руководство по решению проблемы зоонозов в странах [Taking a Multisectoral, One Health Approach: A Tripartite Guide to Addressing Zoonotic Diseases in Countries] / Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ), Продовольственная и сельскохозяйственная организация Объединенных Наций (ФАО) и Всемирная организация по охране здоровья животных (МЭБ). 2019. 178 с. URL: <http://www.fao.org/publications/card/en/c/CA2942RU>

2. Zoonoses-Infections affecting humans and animals: Focus on public health aspects / Sing, Andreas, ed. Springer. 2014.

3. Lueddeke G. R., Kaufman G. E., Lindenmayer J. M., Stroud C. M. Preparing society to create the world we need through «One Health» education (Review article). SEEJPH 2017, posted: 20 April 2017. doi: 10.4119/unibi/seejph-2017-142.

4. Cutler S. J., Fooks A. R., and Wim H. M. Van der Poel Public Health Threat of New, Reemerging, and Neglected Zoonoses in the Industrialized World. Emerging Infectious Diseases. January 2010. Vol. 16, № 1.